שלום אַש

דאָס קוילער געסל

צווישן גרויס-פּוילן און מאַזעוויעץ ציט זיך אַ דריַי-עקעדיקע שטיק לאַנד. פֿון איין זיַיט גרענעצט זיך מיט די זאַמדיקע וויַיקסעל-בערג וואָס ציִיען זיך האַרט ביַי דער זילבערנער וויַיקסעל-סטענגע אַרום פּלאָצק און ולאָצלאַוויק; צו דער צווייטער זיַיט, ביַי ליענשיץ צו, האָט עס אין שכנות די פּראָווינץ קאָיאַווע, וואָס איז פֿול מיט מוראדיקע סודות, און לינקס פֿון דאָרט האָט עס דאָס ריַיכע אין פֿאַרבן און טענער "קשענסטוואָ" לאָוויטש. דאָס שטיק לאַנד, אין וועלכן עס גייען אַריַין די שטעט: קוטנאָ, זשאָכלין, גאָסטענין, גאָמבין, און נאָך אייניקע קליינע שטעטלעך, איז פּראָסט און איינאַרטיק, ווי דער פּויער, וואָס וווינט אין אים. אַרום אין וואַסער, אַרום אין וועלדער, ציט זיך דאָרט אויס דער האָריזאָנט גאַנץ ברייט און וויַיט, דאָס אויג האָט אויף גאָרנישט באַזונדערס אָפּצושטעלן זיך: לאַנגע, איינאַרטיקע פֿעלדער, באַוואַקסן מערסטנטייל מיטן אָרעמען ברויט, בלאָנדזשען זיך אויף מיַיל אַוועק. טיילמאָל שניַידט דורך די אונענדלעכע, גליַיכע, באַזייטע פֿעלדער אַ וויַיסע סטענגע פֿון אַ פֿורוועג, באַזעצט שיטער מיט וויינענדיקע ווערבעס, וואָס פֿירט פֿון איין שטעטל אין דאָס צווייטע אַריַין. נישט דאָס לאַנד האָט אין זיך די סודות פֿון איר שכנה קאָיאַווע, וואָס מען דערציילט פֿון איר פֿאַרשידענע לעגענדעס, אַז טויטע נשמות שפּאַצירן איבער אירע שוואַרצע וועגלעך, וועלכע בלאָנדזשען זיך אין די פֿעלדער אַרום, און זיי פֿאַרנאַרן מענטשן אין זומפּען אַריַין; נישט עס האָט אין זיך די ריַיכקייט פֿון פֿאַרבן און טענער פֿון איר שכנה דער "פּרינצעסן פֿון לאָוויטש", וועלכע האָט אויף איר ערד אַרויסגעגעבן דעם גרעסטן פּוילישן מוזיקער און באַשאַפֿער פֿון דער פּוילישער פֿאָלקס-מאַזורקע – שאָפּענען. נאָר פּראָסט און איינאַרטיק איז דאָס פֿעלד, און פּשוט איז דער פּויער, וואָס אַרבעט אויף דער פֿעלד, ווי דער קאַרטאָפֿל, וועלכן עס גיט פֿון זיך אַרויס. נישט עס פּוצט זיך דאָ דער פּויער אין די וויַיסע כאַלאַטן און אין די קאָלירטע הויזן, און באַפּוצט ניט זיַין קאַפּעליוש מיט בענדער און קאָרעלן, ווי דער פּויער פֿון לאָוויטש;

און נישט ער פֿאַרנעמט זיך מיט כּישוף-מאַכעריַי, ווי דער פּויער פֿון די "הויכע טאָפּאָלן" וואָס איז אין "קאָיאַוועˮ. דער פּויער פֿון דעם פֿעלד איז ווי אַ שטיק ערד, וואָס גאָט האָט אין אים אַ נשמה אַרייַנגעבלאָזן, ווי אַ גייענדיקע ליפּע, וואָס וואַקסט פֿאַר זייַן הויז... ער האַלט זיך בייַ זייַן פֿייַפֿל פֿון וועלכער ער שפּילט ביז אין דער האַלבער נאַכט לאַנגע ניגונים אָן אַ מאָטיוו, וועלכע הויבן זיך נישט אָן און לאָזן זיך נישט אויס, ווי זייַנע לאַנגע, ווייַטע, גרינע באַוואַקסענע פֿעלדער... אַ מענטש איז עס אָן אויבערשפּיצלעך. - "אָט אַזוי האָט מיך גאָט באַשאַפֿן". איז ער גוט, קאָן ער אַוועקגעבן דאָס העמד פֿון לייַב! דערבייַזערט מען אים אָבער – וועט ער מיטן לעבן באַצאָלן, אַבי נאָר פֿון יענעם נקום צו נעמען. ער האָט ליב פֿון דער נאַטור זייַן פֿיך, וואָס עס ווינט מיט אים, און וועט עס קיינמאָל נישט שחטן פֿאַר זייַן אייגן געברויך. נאָר מער פֿון אַלץ האָט ער ליב זייַן פֿערד, שאַנעוועט עס, און וועט עס קיינמאָל נישט באַנוצן צו אַ וואָגענדיקע אַרבעט, צום אַקער וועט ער בעסער די קי מיטן ווייַב אייַנשפּאַנען, נאָר נישט זייַן פֿערד. דאָס פֿערד האַלט ער צום וואָגן אויף זונטיק, צו פֿאָרן אין קירך אַרייַן, אָדער אין אַ נאָענטע דאָרף צו אַ חבֿר, צו קאָנען ווייַזן זיך מיט זייַן פֿערד פֿאַר אַנדערע חבֿרים.

דער ייִד, וואָס איז געבוירן געוואָרן אויף דער דאָרטיקער ערד, האָט אין זיך מער פֿעלד-געשמאַק און עפּל-געשמאַק, ווי בית-מדרש און מיקווה... דאָס לאַנד איז רייַך אין פּאַשע, האָדעוועט דאָרט דער פּויער דאָס פֿיך,דעם אָקס מיטן שעפּס. ייִדן קויפֿן עס אויף און פֿירן דאָס פֿיך קיין לאָדז, אָדער איבערן גרענעץ, וואָס איז פֿון דאָרט נישט ווייַט. עס געפֿינט זיך דאָרט צווישן די ייִדן די באַרימטע פֿישער פֿון די לאָנסקער סטאַווען, וואָס באַזאָרגן מיט פֿיש לאָדז און די אַרומיקע געגנט אין קאַלישער און אין פּלאָצקער גובערניע. ווּו עס גייט נאָך קיין באַן נישט, געפֿינען זיך די גרויסע פֿורמאַנעס, וועלכע שטעלן צו די ליטוואַקעס צו דער גרענעץ. דער פּויער האָדעוועט דאָס פֿערד און שאַנעוועט עס, געפֿינען זיך דאָרט די גרויסע ייִדישע פֿערד-הענדלער, וואָס שטעלן צו סחורה פֿאַרן "דייַטש", וועלכער קומט אַראָפּ פֿון טהורינען און בערלין. די אָרעמע ייִדן דינגען בייַם פּויער איבערן זומער דעם פֿרוכט-גאָרטן אָפּ. ווינטער וואַשן זיי פֿאַר אים די פּעלצלעך אין שטאָט-סטאַוו, און פֿירן עס אויף די יאַרידן קיין לאָוויטש, אָדער קיין גאָמבין. דער ייִד איז די גאַנצע וואָך אין דאָרף, ווינט מיטן פּויער און לעבט מיט אים צוזאַמען, אויף שבת קומט ער

אין שטאָט אַרײַן, צו דער חבֿרה "דרײַ פּײען" (פּישער, פֿליישער, פּורמאַנעס) דאַװנען. דאָרט טײלט מען זיך מיט כּבֿודים, און מען דערצײלט מעשׂיות פֿון אַ גאַנצער װאָך. שבת נאָכן עסן גײט מען אויפֿן פֿעלד, װוּ מען פּיטערט די פֿערד און װוּ יונגן שפּילן אין "פּלאַנעט און באַלעם". און פֿאַרנאַכט זעצט מען זיך אויף די בענק פֿון די הײַזער, און מען קוקט אויף די דינסט-מײדלעך, װאָס גײען שפּאַצירן, און מען דערצײלט זיך װײַטער מעשׂיות.

אין אײנעם פֿון די אויבן-דערמאָנטע שטעטלעך איז געװען אַ געסל, װעלכעס מען האָט גערופֿן דאָס "קוילער געסל". קויל איז אַ שטעטל דערנעבן, און דאָס געסל ליגט אויפֿן טראַקט, װאָס קומט אָן פֿון זשאָכלין און פֿירט דורך קראָשעװיץ קײן קויל. די חבֿרה "דרײַ פּײען" האָבן זיך געפֿונען אין קוילער געסל. דאָס קוילער געסל איז נישט געװען אין גלות. דאָרט האָט מען ייִדן נישט געשלאָגן; האָט זיך עפּעס געמאַכט אַ נאָך סוכּות, װען רעקרוטן זענען דורכגעגאַנגען דורכן שטעטל און האָבן אָנגעהויבן אָנצוגעבן, האָבן זיך געפֿונען חבֿרה-לײַט, – די דישלען האָט מען פֿון די װעגן אַרויסגענומען, פּרענטן אײַזן האָט מען פֿון די לאָדענס אָפּגעריסן, בײמער, װאָס װאַקסן פֿאַר די טירן, האָט מען פֿון דער ערד אַרויסגעריסן, און מיט דעם אין גאַס אַרײַן, װײַזן: "װער איך בין!"

דאָס בית-מדרש-געסל, װוּ דער רבֿ װוינט מיט די שוחטים און אַלע מלמדים, און װוּ עס איז די מיקװה מיטן שחט-הויז פֿאַר עופֿות, האָט זיך זײער געשעמט מיטן קוילער געסל: "גראָבע מענטשן, קצבֿים, פּישער-יונגן!" און כאָטש דאָס בית-מדרש-געסל האָט אין גאַנצן נאָר געלעבט פֿון דעם "כּבֿוד-יום-טובֿ-געלט", װאָס דאָס קוילער געסל פֿלעגט דאָרט אַהין אַרײַנשיקן, און כאָטש װאָס עס זאָל זיך נישט מאַכן אין שול-געסל - דער שפּער רײצט דעם הונט אָן, אָדער אַ שכּורער גוי שלאָגט, – פֿלעגן ייִדן, װי גרויס, װי קלײן קומען צו לויפֿן אין קוילער געסל אַרײַן: "געװאַלד אַ גוי שלאָגט!" דאָך אין האַרצן האָבן זײ עס אין גאַנצן מבֿטל געװען: גאָרנישט מעשה ייִד, האָבן זײ זיך געזאָגט, און אַז משיח װעט קומען, װעלן זײ דאָך מוזן אָנקומען צו אונדז די "פֿײַנע מענטשן" פֿון דער ברײטער גאַס, אַ ר׳ ברכיה ליכװיאַרש, למשל, האָט גאָרנישט "געהאַלטן" פֿון

זײַ: ״ווילדע ברואים, זאָגן אַלעמען ״דו״, נאָר מען דאַרף אַ מאָל די שקצים מחמת שלום וועגן, ווען די רעקרוטן גייען דורך, אַז זיי זאָלן נישט די שויבן אויסהאַקן.״

אמת איז, אַז אויף דאָס קוילער געסל האָט זיך ניט שטאַרק געחבֿרט מיט די מיוחסים פֿון די אַנדערע געסלעך. זיי פֿלעגן זיי רופֿן: ״אויסגעוווייקטע יידן״. נאָר אַז עס האָט זיך געמאַכט, ווען מען האָט געדאַרפֿט עפּעס צום הימל, ווי אַ קוויטל שרײַבן פֿאַר אַ קראַנק קינד צום רבין, אָדער אַ קאַפּיטל תּהלים זאָגן (צו דעם קיין גרויסע בריות זענען זיי שוין נישט), האָבן זיי געמוזט אָנקומען צום בית-מדרש געסל. פֿלעגט קומען ראש חודש עלול, דענסטמאָל איז דאָס קוילע געסל גאָר געוואָרן ווי אַ כושל פֿאַרן בית-מדרש געסל. מען האָט דרך-ארץ פֿאַרן קלענסטן ייִד פֿון בית-מדרש געסל: ״פֿון משה רבינוס גוואַרדיִע״, האָבן זיי אים גערופֿן: און ערבֿ-יום-כּפּור איז פֿאַר דער טיר פֿון דער שול געלעגן אויסגעצויגן אַ הויכער געזונטער ייִד, אַ בעל עגלה, אָדער אַ פֿישער, און דאָס בית-מדרש געסל האָט פֿאַר גאָט און הימל מיט אַ פּאַסיק מלקות געטיילט דעם קוילער געסל.

אין קוילער געסל איז געשטאַנען געבויט אַ הויז: פֿון האָלץ, פֿון איין שטאָק מיט לאַנגע בענק פֿאַר דער טיר, וואָס מען האָט עס גערופֿן ״אויף דער באַנק״, וואָרעם דאָרט זענען חבֿרה זיך צוזאַמענגעקומען, און פֿאַר דער טיר זיך געזעצט. אין דעם הויז האָט געוווינט ר׳ ישׂראל זשאָכלינער.

ר׳ ישׂראל איז געווען דער עלטסער און מכובדסטער פֿון אַלע אײַנוווינער אין קוילער געסל. ער איז געווען אַ ייִד אַ זקן – אַ זיבעציק-יעריקער, דאָך איז ער געגאַנגען נאָך אָן אַ שטעקל און האָט נאָך קיין ברילן נישט געטראָגן, - אַ רעשטל פֿון פֿאַרצײַטיקע יאָרן, ווען אַ קווערטל אָקוויט האָט אַ פֿינפֿער געקאָסט. אַז ר׳ ישׂראל פֿלעגט זיך אַ צוויי שעה אַרומיאָגן נאָך אַן אָקס, וועלכער האָט זיך פֿון שטריק אָפּגעריסן, און פֿלעגט אים צום סוף בײַ די הערנער אָנכאַפּן, אַזוי אַז דער אָקס האָט זײַן שווערן אַקן געבויגן פֿאַר אים, פֿלעגט ער קרעכצן מיט אַ געלעכטערל: ״ע, נישטאָ די פֿאַרצײַטיקע כּוחות״! ער איז געווען אַ גרויסער פֿיך-הענדלער, וועלכער האַנדלט

מיטן "דײַטש" אין די טויזנטער אַרײַן, און קויפּט-אויף דאָס גאַנצע פֿיך אין דער אַרומיקער געגנט. ווי אַ מענטשן, וואָס האָט פֿון זיך געלאָזט אַ גראָשן פֿאַרדינען, האָבן אים אַלע, ווי ייִדן, ווי גוים, שטאַרק כּבֿוד אָפּגעגעבן. בײַ אים האָבן זיי געהאַט דאָס געלט געבאָרגט, ווען עס זי אויסגעקומען, און צו אים זענען זיי געקומען שואל עצה זײַן און אויסגלײַכן זיך, און דאָס, וואָס ר׳ ישׂראל האָט געזאָגט, איז, ברודער, געווען געזאָגט. ר׳ ישׂראל האָט געקאָנט טיילן פּעטש דעם גרעסטן, שטאַרקסטן "ווילן יונג" (אַז עס איז אויסגעקומען). – ר׳ ישׂראלן וועט מען נישט אַנטקעגן רעדן. האָט עס אַ ייִד געוואַגט, האָט ער געקאָנט געהרגעט ווערן אויפֿן אָרט פֿון קוילער געסל. בײַ ר׳ ישׂראלן אין הויז האַלטן זיך אויף אַלע יונגען און שקצים פֿון קוילער געסל – טרײַבן די אָקסן קיין לאָדז, אָדער צו דער גרענעץ. אין די שטאַלן, וווּ עס זענען געשטאַנען די פֿערד, אָקסן און שעפּסן, האָבן חבֿרה געגנעכטיקט. עסן איז בײַ ר׳ ישׂראלן פֿרײַ און אָפֿן געווען פֿאַר אַלעמען. תּמיד איז דאָס ברויט מיט פּוטער אויפֿן טיש געשטאַנען, – אַרײַנגעקומען, אָפּגעשניטן אַ "המוציא" און געגאַנגען זיך זײַן וועג. דאָס הויז האָט זיך געבאָדן אין שפֿע: קי, אָקסן, פֿערד, ציגן, שעפּסן, גענדז, און יונגן מיט שקצים. בײַ ר׳ ישׂראלן איז אַלץ געשטאַנען אָפֿן. דאָ, וועט מען, ברודער, ניט גנבֿענען: געהרגעט אויפֿן אָרט וואָלט מען געוואָרן. האָט מען ווען געטאָן אין שטאָט אַן עולה, איז מען געקומען קלאָגן פֿאַר ר׳ ישׂראלן, און ר׳ ישׂראל איז אַרויסגעגאַנגען און געטיילט פּעטש. אַ מאָל האָט דער ייִד, דער חסיד וואָס האַלט די פּראָפּינאַציע בײַם פּריץ פֿון שטאָט, געמאַכט אַ רעוויזיע בײַ אַ ייִדענע אַן אַלמנה אין אַ פֿרײַטיק פֿאַרנאַכט. מ׳האָט געפֿונען בײַ איר אָקוויט, און געלאָזט אַרײַנזעצן זי אין קאָזע, איז מען געקומען צולויפֿן צו ר׳ ישׂראלן. ר׳ ישׂראל נעמט דעם שטעקן אין דער האַנט און גייט אין גאַס אַרײַן, טרעפֿן זיך מיטן ייִד דעם חסיד:

– לאָז אַרויס די אַלמנה פֿון דער וואַך, – זאָג איך דיר!

– ר׳ ישׂראל, זאָגט אַליין, זי נעמט מיר אַוועק מײַן פּרנסה.

מער האָט ר׳ ישׂראל נישט גערעדט. אַהיים געקומען פֿון גאַס, און צוויי יונגען זענען שוין אַרײַן צום "פּראָפּינאַטאָר" אין שענק מיט די שטעקנס אין די הענט, האָבן געגעבן אַ נעם צוויי טונען מיט שפּירט,

אַרויסגעדרייט די קראַנען און אַרויסגעשטעלט זיי פֿאַר דער טיר: שעפּט ווער עס וויל! האָבן ייִדן געהאַט אַ שבת מיט בראָנפֿן, אַז מען האָט זיך אין גאַסן אַרומגעוואַלגערט שכּור, און אים, דעם "פּראָפּינאַטאָר", האָט מען נאָך די אויגן אונטערגעהאַקט און צוגעזאָגט אים: אויף דער צווייטער וואָך צו פֿאַרבעסערן - און גיי שרײַ חי וקים!

קומט אַרײַן אַ יונג אין שטוב בײַ ר׳ ישׂראלן און שטעלט זיך אַנידער בײַ דער גרויסער שאַנק.

– וואָס ווילסטו, שנײַדער-קאָפּ? גייט צו צו אים ר׳ ישׂראל און קלאָפּט אים איבערן פּנים: שלאָגסט די מאַמען, זאָגט מען מיר, דו ווילער יונג איינער. – ווער האָט דיר ביז איצט צו פֿרעסן געגעבן? און אַז אַן אַנדער זאָגט איר אַ וואָרט, נעמסטו צו אים אַ מעסער אַרויס!

– ר׳ ישׂראל, עס איז מײַן מאַמע, איך מעג, דאָס איז מײַן מאַמע, אָבער אַ פֿרעמדן – אַ מכּה. די בעבעכעס וועל איך אים אַרויסנעמען, – נישט רעכט, ר׳ ישׂראל?

– און וואָס ווילסטו, צירעלע?

– דער "דריי-קאָפּ", דער חסיד – וואָס האָט דעם נאַפֿט-סקלאַד, וויל מיר געבן אַ רויטן קאַרפֿן-קאָפּ, אַז איך זאָל בײַנאַכט אַריבער איבערן פּלייט צו זײַן קאָנקורענט, יאָסקעס איידעס, און זאָל אים אַ חתונה אָפּשפּילן מיט די פֿעסער נאַפֿט.

– וועל איך דיר דעם קאָפּ צושפּאַלטן, דעם רויטן קאַרפֿן-קאָפּ נעם, און אים אַ ביין אונטער.

– וויל ער דאָך דעם קאַרפֿן-קאָפּ פֿריִער נישט געבן.

– זאָג אים, אַז ער זאָל אים בײַ מיר אײַנלעגן, און דו גיי אַהין צו יאָסקעס איידעס, אַז ער זאָל צומאַרגנס מאַכן אַ געוואַלד, אַז מען האָט אים די פֿעסער אויפֿגעעפֿנט. איך וועל דיר דעם "רויטן" אַרויסגעבן, און, דערנאָך, אַז דער דריי-קאָפּ וועט דיר עפּעס פֿאַרוואַרפֿן – האַק אים נאָך די ציין אויס.

אַהיים געקומען אַ ייִד ווי ר׳ ישׂראל פֿרײַטיק פֿאַרנאַכט פֿון וועג, האָט ער זיך געגעבן אַ זעץ אַנידער פֿאַר דער טיר אויף דער באַנק מיט אַ פֿולער קעשענע קליינגעלט, און גאָט געבעטן אין האַרצן: ״טאַטע, שיק מיר צו ייִדן, וואָס דאַרפֿן אויף שבת״, און איז נישט אַרײַן אין שטוב ביז ער האָט נישט די קעשענע קליינגעלט אויסגעטיילט אָרעמע לײַט. אָפּגעוואַשן זיך, אָנגעטאָן די שבתדיקע קאַפּאָטע, און געגאַנגען אין דער חבֿרה ״דרײַ פּייען״ צו קבלת-שבת. אורחים וואָס זענען געגאַנגען אויף דער מדינה, זענען דווקא אין דער שטעטל אָפּגעטרעטן איבער ר׳ ישׂראלס שבת. דער טעם פֿון ר׳ ישׂראלס קוגל ליגט זיי אַ גאַנץ יאָר אין מויל. די חבֿרה איז תּמיד פֿול געווען מיט אורחים. ר׳ ישׂראל האָט זיך געגעבן אַ שטעל אַנידער בײַ דער טיר מיט די אורחים וואַרטן, וויפֿל עס וועט איבערבלײַבן – קיין שום ייִדן ליבן נישט אַזוי אורחים אַהיים צו נעמען אויף שבת, ווי קצבים און פֿישער – און וויפֿל עס זענען איבערגעבליבן, האָט ר׳ ישׂראל מיט זיך מיטגענומען. נישט איין מאָל איז אויסגעקומען, אַז דער שמש פֿון דער חבֿרה ״דרײַ פּייען״ האָט אויסגערופֿן: ״דרײַ גילדן אַן אורח״, ווי מען פֿאַרקויפֿט די עליות אין דער שול. אַזוי פֿיל בעלנים זענען געווען אין דער חבֿרה ״דרײַ פּייען״ אויף אורחים. צומאָרגנס אין דער פֿרי נאָכן דאַווענען האָט זיך דער רבי פֿון דער חבֿרה אַנידערגעשטעלט און געלערנט מדרש פֿאַר דער חבֿרה. ר׳ ישׂראלן האָבן זיך געוויזן טרערן אין די אויגן. דערנאָך האָט ער אַהיים געבעטן דעם עולם צו זיך אויף ״קידיש״. און בשעת ״לחיים״ האָט ר׳ ישׂראל געקלאַפּט מיט דער פֿויסט אין טיש:

– טרינקט, ייִדן, אונדזער טאַטע יעקבֿ! אונדזער רבי משה!

די שטוב האָט געציטערט פֿון די זעץ מיט די פֿויכטן אין טיש אַרײַן.

ר׳ ישׂראל האָט געקאָנט מעביר זײַן די סדרה, און אין רש״י געווען היימיש דאָרט, ווו ער ״טשעפּעט״ נישט תּרגום-ווערטער. רש״ין האָט ר׳ ישׂראל ליב געהאַט ווי דאָס לעבן, אים האָט זיך געדאַכט, אַז דער רש״י איז עפּעס אַ נאָענטער קרובֿ, וואָס קער זיך אָן מיט אַלע ייִדן אין משפּחה. און נאָך אַ ייִדן האָט ר׳ ישׂראל ליב געהאַט: דאָס איז געווען דוד המלך. זײַנע קאַפּיטלעך תּהלים צעגיין זיך דאָך אין די אבֿרים פֿאַר זיסקייט, – און גלאַט אַ ייִד דוד המלך. דיר דאַכט זיך,

אַז דו גייַסט אַרויס אויף דער גאַס, און דו טרעפֿסט דוד המלכן, גיבסט אים אָפּ שלום עליכם:

– שלום עליכם אַ ייִד, דוד המלך!

– ווי גייט עס?און מען הויבט צו שמועסן פֿון מאַרקְ...

אַז בייַ ר׳ ישׂראלן איז אויסגעוואַקסן געוואָרן אַ טאָכטער, איז ער אַרונטערגעגאַנגען צום רבֿ:

– רבי, קלייַבט מיר אויס אַן איידעם פֿאַר מייַן קינד פֿון אייַערע בחורים.

גענומען דעם איידעם, אַוועקגעזעצט אין זייַן הויז אויף כּל ימיו: נאַ דיר דייַן עסן, דייַן טרינקען, דייַן שבת-בגד און דייַן טאַשן-געלט, און דו לערן מיר אין דער הייליקער תּורה.

פֿאַר די איידעמס מיט די גרויסע גמורות פֿלעגט דער ייִד אַזוי דרך-ארץ האָבן, אַז אויף די נעגל איז ער פֿאַר זיי געגאַנגען. פֿון דעם טייַערסטן און בעסטן האָט ער פֿאַר זיי באַהאַלטן. אַז ער פֿלעגט הערן, ווי דער קול-התּורה קלינגט אָפּ אין זייַן שטוב, האָט זיך דער אַלטער ייִד ווי אַ קינד צעוויינט פֿאַר שׂמחה.

זינדלעך האָט ער געהאַט ר׳ ישׂראל – ריזן. ״זשאָכלינסקייס גוואַרדיע״ האָט מען זיי גערופֿן. זיי זענען שוין קיין ״לערן-קינדער״ נישט געווען. זיי אַלע איז איבערגעגאַנגען ר׳ ישׂראלס בן-זקונימל נאָטעלע. נאָטע איז געווען אַ בחור, וואָס האָט געגעבן אַ גיי אַרויס אין דער פֿרי מיט באָרעקן זייַן הונט, מיט באַשקען זייַן שעפּס, און מיטן פֿייַפֿער. אַ טויב איז אים געשטאַנען אויפֿן אַקסל. די גאַס האָט געציטערט פֿאַר אים. מיטן שטרויענעם היטעלע אויף דער שפּיץ ״גרשיבע״ און מיט דער בלייַענער בייַטש אין דער האַנט, האָט ער זיך געגעבן אַ שטעל אַנידער פֿאַר דער טיר, און אָנגעהויבן צו פֿייַפֿן אויף זייַנע טויבן, וועלכע האָבן זיך אין אַ ראָד געהויבן איבער זייַן קאָפּ. די יוזעפֿע האָט אים דעם בולאַן (זייַן פֿערד) פֿון שטאַל אַרויסגעפֿירט; איז ער נישט געווען ריין אויסגעפּוצט, אָדער אַז די האָר פֿאַר דער

גריווע זענען נישט געווען פֿאַרקעמפּט מיט די **טראַלטלעך**, האָט ער איר געגעבן אַ "פֿײַף" מיט דער בײַטש איבערן לײַב, אַז דאָס יונגע געזונטע בלוט האָט געגעבן אַ שפּריץ פֿון דער פֿולער רויטער האַנט.

די יוזעפֿע איז געווען אַ דינסט בײַ ר' ישׂראלן, אַ שיקסע, וואָס מען האָט זי געבראַכט פֿון דאָרף און איז פֿאַרבליבן בײַ ר' ישׂראלן אין הויז שוין לעולם ועד. געזונט – אײַזן: זי פּאַסט אַרײַן אין דער משפּחה. אין הויז איז זי אַ גאַנצער "בן-בית", מישט זיך אַרײַן אין געשפּרעך, גיט עצות און בייזערט זיך, אַז עס געפֿעלט איר עפּעס נישט. נאָטע קאַטעווען זי, טײַלמאָל מוראדיק, זי ווערט זיך קיין ברוגז נישט מאַכן, גיט זיך אַ וואָרף אַריבער די לאָקן איבער די אויערן און גיט זיך אַ שטעל אַנידער:

– דו קאַטעווע, אַז עס ווילט זיך דיר!

און אין אַ האַלבע שעה אַרום, אַז זי האָט אים אויפֿן פֿערד דערזען, האָט זי זיך געגעבן אַ שטעל אַרויס פֿאַר דער טיר, פֿאַרלייגט די הענט הינטער די באָקעס, און די אויגן האָבן אַרויסגעשמייכלט פֿון הינטער די רויטע, בלויע פֿלעקן, וואָס ער האָט איר אויפֿן פּנים אָנגעמאַכט: ווי דאָס רײַט זיך אויף- פֿערד!

אַז ער איז צוריקגעקומען, האָט ער זי גערופֿן מיטן פֿינגער. זי האָט זיך צוערשט ניט הערן געמאַכט. דערנאָך איז זי ברויגעזלעך צוגעגאַנגען און פֿויל גענומען די לייצעס אין די הענט אַרײַן.

ער האָט צו איר אַ ווונק געגעבן, און איז אַרויף אויפֿן בוידעם צום טויבן-שלאַק.

זי האָט פֿלינק דאָס פֿערד אין שטאַל געפֿירט. אויפֿן שוועל פֿון שטאַל טרעפֿט זי די סטרושקע, וועלכע פֿרעגט זי:

– ווער האָט עס דיר געמאַכט אַזעלכע שיינע פֿלעקן אויפֿן פּנים?

– דעם, וואָס האָט זיך געגלוסט, און דיר אַ מכּה! - דערבײַ האָט זי איר געוויזן אַ פֿײַג, און איז פֿלינק אַרויף צום טויבן-שלאַק נאָך נאָטען.

נאָטע האָט געהאַט אַ טויבן-שלאַק. דער בוידעם, אויף וועלכן עס ליגט דער האָבער פֿאַר די פֿערד, האָט שוין געהאַט אַ טראַדיציע פֿון אַ טויבן-שלאַק, אַז ווי מען זאָל נישט די טויבן אַוועקפֿירן און אָפּלאָזן זיי – קומען זיי צוריק צופֿליִען און שטעלן זיך דאָרט אויפֿן דאַך. אויף דער צווייטער זײַט שטאָט האָט געוווינט אַ גויִשער בעקער, האָט ער אויך געהאַט אַ טויבן-שלאַק. נאָטע מיטן בעקער האָבן געפֿירט אַ באַשטענדיקע מלחמה. נאָטע האָט אַרויסגעלאָזט זײַנע טויבן, דער בעקער – זײַנע. פֿלעגט טרעפֿן, אַז איין פּאַרטיע האָט פֿון דער צווייטער אַ טויב אַוועקגענומען. עס איז געקומען אַ "זי" פֿון דער צווייטער פּאַרטיע און האָט אָנגעהויבן קאָמפּלימענטן צו מאַכן, און אײַנרעדן דעם "ער", אַז ער זאָל מיט איר מיטפֿליִען אין איר טויבן-שלאַק.

צו דעם האָט געדינט די "חבֿרה". נאָטע האָט געהאַט זײַן חבֿרה יונגן און שקצים, וואָס האָבן גענעכטיקט בײַ אים. דער בעקער האָט געהאַט זײַן קאָמפּאַניִע בעקער-שקצים. האָט איין פּאַרטיִע געבראַכט אַ טויב פֿון דער צווייטער, איז געוואָרן שׂמחה, אַזוי ווי מען וואָלט די וועלט אײַנגענומען, און די צווייטע פּאַרטיִע איז אַרומגעגאַנגען מיט די קעפּ אַראָפּגעלאָזט, קלערנדיק ווי נקמה צו נעמען. דורך דעם פֿלעגן אַרויסקומען געשלעגן צווישן נאָטעס און דעם בעקערס קאָמפּאַניִעס, אַז גאָט דער אייניציקער זאָל אָפּהיטן.

2

עס איז געווען אַ זומערדיקער פֿרײַטיק נאָך מיטאָג. ר׳ ישׂראל איז ערשט פֿון וועג אַהיימגעקומען. קאַמיזע דער פֿערד-יונג האָט געפֿירט די פֿערד צום פּלומפּ אָנטרינקען. די יוזעפֿע נעמט די זאַכן פֿון וואָגן אַראָפּ. צווישן זיי שלעפּט זי אַראָפּ פֿון דער פֿור אַ גאַנדז, אַן אינדיטשקע, אָדער אַ זעקל מיט פֿיש, וואָס ר׳ ישׂראל האָט געקויפֿט אויפֿן וועג, אַהיים צו ברענגען אויף שבת. פּלוצלונג גיט אַ יונג אַ שפּרונג אַרײַן אין הויף, לייגט אַרײַן צוויי פֿינגער צווישן די ליפּן און אַ פֿײַף האָט אַ ציטער געטאָן אין אויער: פּיס-ס.

– וואָס איז, ממזר? האָט נאָטע געפֿרעגט, אַרויסקומענדיק אויפֿן הויף מיט דער באַשקע.

– דער בעקער האָט די טויבן זײַנע אַרויסגעלאָזט, די גאָלומביצע שטייט אויפֿן דאַך בײַם ראָטהויז.

מיט צוויי שפּרונגען איז נאָטע אַרויף אויפֿן בוידעם, אויפֿגעעפֿנט דעם טויבן-שלאַק און אַרויסגעלאָזט די טויבן.

מיט דער בײַטש, און אַרומגערינגלט פֿון חבֿרה-יונגן איז נאָטע אין גאַס אַרויס. קעגנאיבער אויף דער צווייטער זײַט מאַרק איז געשטאַנען דער בעקער מיט זײַן חבֿרה מיט שטעקנס אין די הענט און איבערן מאַרק טיף אין די וואָלקנס, האָבן זיך טויבן געבאָדן מיט זייערע לײַכטע, פֿאָכעדיקע פֿליגלען אין צוויי באַזונדערע סטאַדעס. איין סטאַדע איז טיילמאָל אַרײַנגעפֿלויגן אין דער צווייטער. זיי האָבן זיך אויף אַ מינוט צוזאַמענגעמישט, באַלד האָבן זיי זיך פֿונאַנדערגעשפּרייט, אַ מאָל אַראָפּקומענדיק נענטער אין מאַרק אַרײַן און אַ מאָל נעמענדיק זיך טיף אין דער הייך. מאַכנדיק אייניקע הקפֿות איבערן מאַרק, האָבן זיך די טויבן אויף די דעכער צושטעלט. הויך אויף אַ דאַך איז געשטאַנען אַ טויב באַזונדער ווי אַן אַרויסגעשטויסענע פֿון דער מחנה. באַלד איז צו איר צוגעפֿלויגן אַ טויב פֿון נאָטעס סטאַדע און האָט זיך אָנגעהויבן מיט איר ווי צו סודן. אין נאָטעס פּאַרטיִע האָט מען אָפּגעוואַרט מיט האַרץ-קלאַפּונג די מינוט, אַז די טויבן זאָלן זיך פֿאַרשטיין און צוזאַמען אַרײַנפֿליִען אין נאָטעס פּאַרטיִע אַרײַן.

דאָ איז צוגעגאַנגען אַ שייגעץ פֿון דעם בעקערס קאָמפּאַניִע און האָט אַ שטיין געוואָרפֿן אויפֿן דאַך אַרויף, און די טויבן זענען זיך צופֿלויגן.

מער האָט מען שוין נישט געדאַרפֿט.

אַ יונג איז צו פֿון נאָטעס קאָמפּאַניִע און האָט דעם שייגעץ מיטן שטעקן איבער די פּיס געגעבן. דער שייגעץ האָט זיך אויף דרערד אַנידערגעלייגט און אָנגעהויבן צו שרײַען. עס זענען צו דעם בעקערס קאָמפּאַניִע מיט די שטעקנס, און עס האָט זיך געמאַכט אַ מלחמה, אַז גאָט זאָל אָפּהיטן. מען האָט מער נישט געזען נאָר שטעקנס איבער די קעפּ פֿליִען; דאָ איז אַ שייגעץ, דאָ איז אַ יונג געלעגן אויף דער ערד, מיט אַ צעבלוטיקט פּנים. עס איז געקומען צולויפֿן פֿון שחט-הויז דער בלינדער לייב מיט אַ דישל אין האַנט און האָט געפֿאָכט איבער די קעפּ. נאָטע האָט געכאַפּט דעם בעקער פֿאַר די

קלאַפּעס מיט איין האַנט פֿאַר די קלאַפּעס צוגעהאַלטן, אַז ער זאָל נישט קאָנען אַנטלויפֿן, און מיט דער צווייטער האַנט אין פּנים געטיילט מיט דער הוילער פֿויסט הינטער די באָקעס, אין דער לעבער אַרײַן. – יעדער זעץ האָט אָפּגעקלונגען אונטער דער האַנט, ביז דער בעקער האָט זיך אויף דער ערד אַנידערגעלייגט. און איבער די קעפּ זענען אַלץ געפֿלויגן די קופּעס טויבן, איין קופּע איז אין דער צווייטער אַרײַן, ווי זיי וואָלטן געוווּסט, אַז איבער זיי הרגעט מען זיך, האָבן זיי מיט די פֿליגלען צוגעקלאַפּט, איבער די קעפּ פֿליִענדיק, און דאָ האָבן זיי זיך אין טיפֿן הימל אַרײַנגעלאָזט...

פֿאַרטיק געמאַכט דעם בעקער, אַז ער האָט זיך שוין פֿון אָרט נישט געקאָנט רירן, זענען די יונגן זיך צעגאַנגען, זען וואָס עס וועט ווײַטער זײַן.

גאָט האָט געהאָלפֿן, און די טויבן האָבן זיך איינער דעם אַנדערן פֿאַרשטאַנען, און די "זיי" האָט אַרײַנגענאַרט דעם "ער" אין נאָטע׳ס טויבן-שלאַק.

בײַ נאָטען אין דער קאָמפּאַניִע איז געווען אַזאַ שׂמחה אַז עס גייט שוין נישט ווײַטער. דערפֿאַר בײַם בעקער האָט מען געקלערט נקמה צו נעמען.

דעם פֿרײַטיק-צונאַכט האָט זיך דער בעקער אַרויפֿגעגנבֿעט אין שפּײַכלער אַרויף צו ר׳ ישׂראלן, וווּ נאָטעס טויבן-שלאַק איז, האָט צוגעכאַפּט זיך צו די טויבן און אָנגעהויבן צו שטיקן איינע נאָך דער צווייטער.

דאָס איז אָבער געווען אַ צו-גרויסע אײַנשטעלונג. די טויבן, דערפֿילנדיק אַ פֿרעמדע האַנט צווישן זיך, האָבן אָנגעהויבן צו קלאָפּן מיט די פֿליגלען און צו פֿליִען פֿון איין עק טויבן-שלאַק צום צווייטן, און צו מראָקן מיט די מײַלער. די יוזעפֿע, וואָס שלאָפֿט אין שטוב הינטער דעם טויבן-שלאַק, איז פֿלינק אַרײַן, אָנגעכאַפּט נאָטען בײַ די האָר:

– פּאַנישאָ, עס איז ווער בײַם טויבן-שלאַק.

נאָטע האָט געכאַפּט אַ שטיק אײַזן, וואָס ליגט בײַ אים תּמיד בײַם בעט, און איז אַרויף דערמיט אין שפּײַכלער אַרײַן.

אַרײַנלויפֿנדיק אין שפּײַכלער, האָט ער באַלד באַקומען אַ "פּלעם" מיט עפּעס איבערן קאָפּ, אַז פֿונקען זענען אים פֿון די אויגן געגאַנגען, ער האָט אָבער אויף דעם ניט ניט געקוקט, דערטאַפּט דעם בחור, האָט נאָטע אים קודם כּל דעם מויל פֿאַרשטאָפּט, אַז ער זאָל נישט קענען שרײַען, און אַזוי געהרגעט איבערן קאָפּ, אונטערן האַרצן, אַז ער האָט שוין אַליין דערפֿילט, אַז עס איז גענוג. דאַן האָט נאָטע אים אָנגענומען פֿאַרן קאָפּ, אַראָפּגעשלעפּט אים פֿון שפּײַכלער און פֿאַר זײַן טיר אים אַוועקגעטראָגן....

אין אַ פּאָר טעג אַרום האָט מען נאָטען גענומען און אַרײַנגעזעצט אין וואַד. נאָר אַזוי פֿלינק נעמט מען שוין אַזאַ יונג? דעם סטאַרשי-סטראַזשניק , וועלכער איז געקומען נאָך אים, האָט די יוזעפֿע אַרײַנגענאַרט אין שטאַל (זי האָט אים עפּעס צו זאָגן..) מיט דער יוזעפֿע איז דער סטאַרשי-סטראַזשניק זייער גערן געגאַנגען. אין דעם פֿינצטערן שטאַל האָבן אָבער אים אָפּגעוואַרט חבֿרה-לײַט, און אַזוי מיט אים בלק געלערנט, אַז ער האָט שוין דאָס צווייטע מאָל ניט געקאָנט קומען נאָך נאָטען. די שטאָט האָט אָנגעהויבן מורא צו קריגן. מען האָט געזאָגט פֿאַרשידענע זאַכן... נאָטע דרייט זיך אין גאַס אַרויס מיט דער בלײַערנער בײַטש אין דער האַנט און מיט דער באַשקע, וואָס לויפֿט אים נאָך. עס זענען אָבער אים באַפֿאַלן דרײַ וועכטער מיט די צוויי סטראַזשניקעס, וואָס זענען אין דער שטאָט און האָבן אים אָפּגעפֿירט אין וואַד.

דערווײַל איז דער בעקער געשטאָרבן פֿון די קלעפּ, וואָס ער האָט אונטערן האַרצן באַקומען. די שטאָט האָט וואָס אַ מאָל מער אָנגעהויבן לעבן אין אימה. פֿאַרשידענע מעשׂיות האָט מען דערציילט, אַז דאָ נעמען זיך פּויערים צוזאַמען, דאָרט נעמט מען זיך צוזאַמען. יחיאל דאָרפֿסגייער האָט אין בית-מדרש דערציילט, אַז אַ פּויערטע אויפֿן דאָרף האָט אים געהייסן אין אַ שפּיגעלע אַרײַנקוקן, האָט ער דאָרט דערזען דעם רבס קאָפּ, האָט אים די פּויערטע געזאָגט, אַז זי האָט אַ כּישוף אָנגעמאַכט. מען האָט אָנגעהויבן צו

דערציילן מעשׂיות פֿון עלילת דם. פֿון די אַרומיקע דערפֿער האָט מען געהערט, אַז מען איז בײַנאַכט די מילכיקערס באַפֿאַלן, און אַלץ זײ אַוועקגערויבט. די שטאָט איז זיך צוזאַמענגעקומען בײַם רב; מען האָט גוזר תּענית געווען. די נגידים זענען זיך צופֿאָרן. אין שול-געסל האָט עס אויסגעזען, ווי דער טויט וואָלט מיט שוואַרצע פֿליגלען איבערן געסל דורכגעשפּאַצירט... אין בית מדרש האָט אַ גאַנצן טאָג ליכט געברענט און ייִדן האָבן תּהלים געזאָגט. מוטערס זענען אַרויפֿגעפֿאַלן אויף זייערע חדרים-קינדער אין מיטן שיינעם טאָג און גענומען זײ קושן און וויינען איבער זייער יונג לעבן... תּנאים, חתונות האָט מען אָפּגעלייגט אויף "דערנאָך", אַז עס וועט "אַריבערגיין בשלום". ייִדן שומרים האָבן זיך בײַנאַכט אין די גאַסן אַרומגעדרייט מיט גראָבע שטעקנס היטן; תּהלים-זאָגער זענען אויפֿגעווען גאַנצע נעכט אין בית-מדרש און האָבן תּהלים געזאָגט.

נאָטע האָט אַרויסגעקוקט פֿון די קליינע שטאַכעטן, וואָס זענען אין דעם וואַך-פֿענצטערל, וועלכעס גייט אין מאַרק אַרויס. יעדן פֿרימאָרגן האָט אים די יאָזעפֿע דעם בולאַן פֿאַר דעם וואַך-פֿענצטערל דורכגעפֿירט, און געוויזן אים, אַז ער איז ריין אויסגעפּוצט. באַשקע מיטן הונט באָרעק זענען אַ גאַנצן טאָג פֿאַרן פֿענצטערל געלעגן און זייער בעל-הבית האָט צו זײ דורך די שטאַכעטן גערעדט. און "קאָמפּאַניע" האָט אים געמוזט יעדן טאָג די טויבן פֿאַר די שטאַכעטן דורכטרײַבן, און ער האָט דורכן וואַך-פֿענצטערל קאָמאַנדירט, וואָס מען דאַרף טאָן.

אין דער שטאָט האָט מען זיך וואָס אַ מאָל מער געשראָקן. מענטשן זענען אַרומגעגאַנגען ווי די שאָטנס. די שטאָט-גוים, וואָס לעבן אַ גאַנץ יאָר מיט ייִדן צוזאַמען, האָבן אָנגעהויבן אויף ייִדן אַן אימה אַרויפֿצוּוואָרפֿן. דער וואַסער-טרעגער, וואָס טראָגט אַ גאַנץ יאָר וואַסער אין ייִדישע הײַזער, האָט געזאָלט זאָגן צו אַ ייִדן, אַז עס וועט קומען דער מאַרק "יאָהאַנע" וועט ער זיך נעמען צו מאָשקאָווסקיס הויז. דער ליכטצינדער פֿון דער שול וועט ווערן דאָזאָר איבער ייִדן, און דער בית הקברות-גוי וועט נאַטשאַלניק ווערן, און ייִדן וועלן אים מוזן מס צאָלן... ייִדן האָבן די מעשׂיות אויסגעהערט און זענען אויסגעגאַנגען פֿאַר שרעק. מיידלעך האָט מען פֿון דער היים אַרויסגעשיקט. מען האָט אויסגעזוכט פֿאַרבאָרגענע מומעס און פֿעטערס אין דער פֿרעמד, און דאָרט אַהין די קינדער

אַרויסגעשיקט. און די שול גאַס האָט זיך צוגעגרייט: גאָט, מיר זענען הינטער דייַן האַנט, טו מיט אונדז אַזוי ווי דו פֿאַרשטייסט!...

דאָס קוילער געסל איז רויִק געווען, עס האָט זיך פֿון קיין שום זאַך נישט וויסן געמאַכט. האָבן זיי געטראָפֿן אַ ייִדן פֿון שול געסל מיט אַ "תּישעה באָבֿדיקער" נאָז, האָבן זיי אים געפֿרעגט: זאָג גאָר, העכט איינער, האָסט דיר שוין אָנגעגרייט דעם מעבר יבוק אין דער היים?

געזאָגט האָט מען, אַז דער יום-הדין וועט זייַן אין טאָג פֿון יאָהאַנע יריד.

יאָהאַנע איז איינער פֿון די גרעסטע יאַרידן אין שטעטל. נאָכן שניט קומען פּויערים דאָס ערשטע מאָל אין שטאָט אַרייַן. די שייַערן זענען פֿול מיט תּבֿואה; דאָס פֿעלד – פֿול מיט קאַרטאָפֿל און קרויט. דאַן קומט דער פּויער אין שטאָט אויפֿן יריד מיטן ווייַב און קינדער קויפֿן זיי מתּנות. ער פֿאַרקויפֿט די פֿי, וואָס האָבן זיך שוין אויסגעהאָדעוועט, און קויפֿט "יונגוואַרג" אייַן צום פֿיטערן אויף די אָפּגעשניטענע פֿעלדער. מען טרעפֿט זיך אויפֿן יריד מיט "קומעס", מען פֿרעגט זיך אויס אויף דעם הייַנט-יאָריקן שניט און מען גייט צוזאַמען מאַכן אַ שנעפּסל.

און אויף דעם טאָג, וואָס ייִדן פֿלעגן יעדעס יאָר וואַרטן מיט אַזוי פֿיל האָפֿנונג אויף פּרנסה, האָבן זיי דאָס יאָר געוואַרט מיט טויט-האַרץ-שרעקן און געווּנטשן זיך, אַז ער זאָל ווי צום גיכסטן אַריבער.

אַז עס איז אָנגעקומען דער טאָג, האָבן ייִדן זיך געאײַלט גאַנץ פֿרי אין בית-מדרש אַרייַן און געשטעלט זיך דאַווענען. דער רבֿ איז געשטאַנען פֿאַרן עמוד, ווי צו נעילה און אין שול איז געוואָרן אַזאַ געוויין, ווי צו ונתנה תּוקף.. נאָכן דאַווענען איז דער רבֿ אַרויף צום ארון, אויפֿגעעפֿנט דאָס ארון און בצבור אָפּגעזאָגט ודוי. ער אַ פּסוק, די עדה – אַ פּסוק. פֿאַרן אַהיים גיין האָט זיך איינער מיטן צווייטן געזעגנט און געווּנטשן זיך, אַז מען זאָל זיך מאָרגן זען ווייַטער...

דערווייַל האָבן זיך פּויערישע פֿורן געהערט איבער דער שטאָט בריק. פֿורן זענען אויפֿן מאַרק אָנגעקומען, יעדער פֿור-גערויש האָט אין

יִדישע הערצער מיט טויט אָפּגעקלאַפּט. עס האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דאָס פֿאָרן מיט די פֿורן איז היינט גאָר אַנדערש. דאָס גיין פֿון די פּויערים און פּויערטעס איז היינט גאָר אַנדערש...

דער טאָג איז דערווייל געגאַנגען אָט ווי גאָרנישט. די פּויערים האָבן דאָס זייעריקע פֿאַרקויפֿט, געדונגען זיך, צום סוף נאָכגעגעבן און האָבן געקויפֿט דאָס, וואָס זיי האָבן געדאַרפֿט.

אין אָנהייב זענען די יִדישע געוועלבער געווען פֿאַרמאַכט, אַ פּויער האָט הערינג געזוכט צו קויפֿן, האָט אַ הערינג-יִדענע דאָס הערינג-געוועלבל אויף דערווייל אויפֿגעעפֿנט און דעם פּויער די הערינג פֿאַרקויפֿט. דערנאָך איז אַ צווייטער פּויער געקומען, און אַ דריטער... אַז דער קרעמער פֿון אַנטקעגן האָט געזען, אַז יענער האַלט אָפֿן, האָט ער אויך אויפֿגעעפֿנט זיין געוועלב. אַזוי האָבן זיך איינציקווייז די געוועלבער אויפֿגעעפֿנט... דער טאָג האָט אָנגעהויבן דורכצוגיין ווי אין די פֿריִעריקע מערק. ייִדן זענען ביי זיך שטאַרקער געוואָרן און מער מוט געקראָגן מיט די פּויערים צו דינגען זיך... פּלוצעם איז אַ יונג אָנגעקומען צולויפֿן פֿון פֿערד-מאַרק: געוואַלד, מען הרגעט ייִדן!...

אין איין מינוט זענען די געוועלבלעך געוואָרן פֿאַרמאַכט. די לאָדענס איבער די פֿענצטער פֿאַרהאַקט און די טירן פֿון די הייזער צוגעמאַכט. ווייבער, ייִדן, האָבן געכאַפּט, וואָס זיי האָבן אונטער די הענט געטראָפֿן: אַ קינד, אַ לאָמפּ, אַ טיש, אַ דעק און זענען געלאָפֿן ווי פֿון אַ שׂרפֿה, נאָר באַלד זיך אָפּגעשטעלט, נישט וואַרטנדיק ווּהין... הינטער די בעטן אַרונטערגעקראָכן... געלעגן אַ מינוט... ניין... אַרויסגעקראָכן, אָפּגערוקט די שאַנק, און אַרונטער הינטער דער שאַנק... אַרויס... אַרויף אויפֿן בוידעם. ווער עס איז אַריינגעקראָכן אין קעלער, ווער עס האָט זיך אויף דעם אויוון אַרויפֿגעכאַפּט. קינדער האָבן געוויינט, מאַמעס האָבן זיי די מיילער מיט די קישנס פֿאַרשטעלט, אַז מען זאָל נישט הערן זייער געוויין אין דרויסן... פֿון דרויסן האָט זיך ווער דאָס דערשלאָגן, ער איז אָנגעקומען צולויפֿן, און געהאַקט אין דער טיר און געבעטן זיך, אַז מען זאָל אים אַריינלאָזן. פֿרעמדע מענטשן האָבן זיך אין פֿרעמדע שטיבער געפֿונען. ווער עס איז ביי דער טיר געשטאַנען, דער האָט זיך אַריינגעכאַפּט. פֿרעמדע טאַטעס האָבן געקרעכצט: ווּ זענען זייערע

קינדער איצט? און האָבן פֿרעמדע קינדער צו זייערע הערצער געדריקט...

אין קוילער געסל האָט מען אויך דערהערט: מען הרגעט. איז אַרויס פֿון די יאַטקעס הערשעלע קאָזאַק און האָט געכאַפּט אַ זאַק, אַרײַנגעוואָרפֿן אין אים דרײַ צען-פֿונטיקע געוויכטן, צוגעבונדן און אַרויפֿגעוואָרפֿן אויף די אַקסל. קומט, ברידער! נאָך אים האָט זיך געגעבן אַ לאָז דאָס קוילער געסל – די קצבים מיט די העק און די קלינגען. די פֿורמאַנעס האָבן די דישלען פֿון די וועגן אַרויסגעריסן. די פֿישערס האָבן געכאַפּט די קאָסאַקעס, מיט וועלכע זיי שלעפּן די קאַסטנס פֿיש פֿון וואַסער אַרויס. די פֿערד-הענדלער אויף די פֿערד מיט די שטאָלענע בײַטשן זענען אַרויס אויפֿן פֿערד-מאַרק.

דער גרויסער, ברייטער פּלאַץ, פֿון וועלכן עס שיידן זיך צוויי וועגן אָפּ, איז פֿול געווען מיט פֿורן, פֿורן און פֿורן, וועלכע האָבן געטיקט און פֿאָרלוירן זיך אין פֿערד, אָקסן, מענטשן און חזרים. דאָס אַלץ האָט זיך פֿאַרשידנפֿאַרביק געמאָלט און פֿאַרשידענע געשרייען געלאָזט פֿון זיך הערן. שכּורע פּויערים מיט שטעקנס אין די הענט האָבן געיאָגט אַנטלאָפֿענע ייִדן אין לאַנגע קאַפּאָטעס, וועלכע זענען געשפּרונגען ווי די פֿאַרסמטע איבער וועגן, פֿערד און מענטשן. דאָ האָט זיך געהערט אַ שרעקלעך געשרײַ פֿון אַ מענטשן, שפּרינגענדיק אַריבער אַ פֿור און רופֿנדיק ווילד נאָך רעטונג, אויסגעמישט מיט אַ ווילד-אויפֿגערייצטן שכּוריש געלעכטער. פֿערד האָבן זיך צובריקעוועט און הינטער זייערע פֿיס זענען געלעגן מענטשן, האָבן געקוויטשעט חזרים. איבער די קעפּ זענען שטעקנס געפֿלויגן, שטיינערנע טעפּ, היטלען. דערשראָקענע גענדז און הינער זענען בײַ די פֿורן געפֿלויגן פֿאַרשידן קוויטשנדיק, זייערע פֿעדערן האָבן זיך פֿון זייער צופּלאַשעטע פֿליגלען אויסגעריסן און געפֿלויגן אין דער לופֿט. אומעטום האָבן זיך געזען ווי עס לויפֿן ייִדן מיט שוואַרצע קאַפּאָטעס אויף אַלע פֿיר זײַטן מיט שרעקלעכע געוואַלדן...

דאָ האָט זיך אין דער מהומה געגעבן אַ לאָז אַרײַן דאָס קוילער געסל, ווי אַ שטראָם גליִענדיק שטאָל אין טיפֿן קאַלטן ים אַרײַן. מען האָט זיך שוין בײַ די קעפּ. שטיקער שטאָל, אײַזן קנעטן זיך אין מענטשנס לײַבער אַרײַן, בלוט רינט איבער די אויגן, קאַפּאָטעס, פֿורן און רעדער... מען זעט נישט וואָס, ווען. אַלץ האָט זיך אויסגעמישט.

פֿערד אויף מענטשן, מענטשן אויף פֿערד. אַ פּויערטע שלעפּט, באַגאָסן מיט בלוט איר צוהרגעטן מאַן, און ער שלאָגט איר אין בויך אַרײַן און רײַסט זיך פֿון אירע הענט אַרויס. קליינע קינדער שלעפּן מאַמעס בײַ די פּאָלעס. די טאַטעס טרײַבן פֿון זיך די קינדער און מיט פֿאַרביסענע ליפּן און מיט בלוט-אַרויסגעזעצטע אויגן דריקן זיי זיך אין דער מהומה אַרײַן. אין דער מהומה דאָ איז נישט געווען קיין מלחמה, איינער דעם צווייטן גובר צו זײַן. אַלע האָבן זיך אויסגעמישט. אַ כאָלערע איז אַרײַנגעפֿאַלן אין זיי. איינער האָט דעם צווייטן די פֿויסט אין פּיסק אַרײַנגעשטעקט און בײַ דער צונג געריסן, די גרגרת בײַם גאָרגל אָנגענומען און די נשמה אים אַרויסגעריסן... צוויי האָבן זיך אָנגענומען און האָבן זיך צוגעקוועטשט צו אַ וואָגן און איינער האָט אין דעם צווייטנס ברוסט, בויך מיט די פֿויסטן זיך אײַנגעקנעטן, מיט די ציין זיך אַרײַנגעביסן... דאָ האָט נישט געוואָלט איינער דעם צווייטן גובר זײַן. די אײַנגעשלאָפֿענע חיה האָט זיך אין די מענטשן דערוועקט. אַלע צוזאַמען אויסגעמישט האָבן זיך פֿאַרן הימל און גאָט און איינער דעם צווייטן לעבעדיקערהייט געגעסן...

3.

נאָטע האָט דעם גאַנצן טאָג פֿון וואַך-פֿענצטערל אַרויסגעקוקט. אים האָט נישט חרטה געטאָן אויף דער חתונה, וואָס ער האָט דאָ אָנגעמאַכט, – ער איז נישט פֿון די מענטשן, וואָס האָבן חרטה. ער האָט אָפּגעוואַרט די מינוט, ווען עס זאָל זיך אָנהייבן. ער האָט זיך קיין פּלאַן נישט געמאַכט ווי אַרום ער זאָל זיך אַרויסקריגן, נישט געקלערט פֿון דעם – ער איז נישט פֿון די מענטשן וואָס מאַכן זיך פּלענער. אַז עס קומט – צופּלאַמט עס זיך, צעברעכט און גייט אַרויס ווי אַ דונער!

אין דעם האָט ער דערזען, ווי מען הויבט אָן צו לויפֿן איבערן מאַרק פֿון פֿערד-פּלאַץ. אַ יונג לויפֿט מיט אַ צעבלוטיקטן קאָפּ, ווײַבער לויפֿן אַרום איבערן מאַרק און נעמען די קינדער. די געוועלבער פֿאַרהאַקן זיך. ער האָט דערפֿילט, אַז עס מאַכט זיך עפּעס. אַ שטראָם בלוט איז אים אַרונטער בײַם האַרצן און אָנגעפֿילט אים די הענט מיט די פֿיס. ער האָט פֿאַרביסן די ליפּן, די אויגן האָבן זיך אים

געגעבן אַ זעץ אַרויס מיט בלוט. ער האָט זיך געגעבן אַ וואָרף אויף דער טיר. די טיר - כאָטש פֿון אַ קליין-שטעטלדיקער וואַנד, - דאָך גענוג שטאַרק פֿאַר אַ מענטשלעכע האַנט. האָט ער געגעבן אַ כאַפּ פֿאַר די שטאַכעטן פֿון פֿענצטער - כאָטש זיי בייגן זיך הינטער זײַנע הענט, דאָך גענוג פֿעסט זענען זיי אײַנגעמויערט אין דער וואַנט. האָט ער געגעבן אַ נעם פֿאַרן טאַפּטשאַן און אַ זעץ אין אויוון, האָבן זיך אין איין מינוט ברעט מיט ציגל צוזאַמענגעמישט. ווי אַ דונער, וואָס מען וואָלט אין שטוב אײַנגעשלאָסן, האָט ער זיך געגעבן אַ וואָרף אויף די ווענט. צום סוף די הענט אין די ציין זיך געביסן, דאָס קאָפּ אין די קני אײַנגעבויגן און אָנגעהויבן צו ברומען, אַז די ברומען האָבן זיך הינטערן באַלקאָן געטראָגן און אין די שטאַכעטן אָנגעקלאַפּט, אַרויסגייענדיק דורכן פֿענצטער.

אַזוי איז ער געלעגן אַ לענגערע צײַט, ביז עס האָט אים אַ קול פֿון הינטערן פֿענצטער גערופֿן:

– פּאַנישאָ, פּאַנישאָ!

ער האָט דורכן פֿענצטער אַרויסגעקוקט, און דערזען די יאָזעפֿע מיט צעלאָזענע האָר.

– בייאָן אָיצאַ – האָט זי אים אַרײַנגעשריִען, און אים דורכן פֿענצטער אַן אײַזן אַרײַן דערלאַנגט.

ער האָט געגעבן אַ וואָרף צו דער טיר, אַ פּאַק אַרײַן דאָס אײַזן צווישן די קלאַמקעס, מיטן האַרץ זיך אָנגעלעגנט און מיט דער גאַנצער נשמה געגעבן אַ שטופּ אָפּ: איינס, צוויי, דרײַ - און די טיר האָט געגעבן מיט רעש אַ בראָך אויף. דעם סטראַזשניק, וואָס האָט אים געפּרוּווט אין הויז צו פֿאַרכאַפּן, האָט ער געגעבן אַ "פֿלעם" אין פּיסק אַרײַן מיט דער פֿויסט, אַז ער האָט זיך באַלד איבערגעקוילערט און אין בלוט געבאָדן זיך. נאָטע האָט זיך אַהיים געלאָזט צום פֿאָטער.

די פּויערים פֿון פֿערד-מאַרק האָבן זיך געגעבן אַ לאָז צו ר׳ישׂראלן:

– דאָ זשאָכלינסקעגאָ, צאָ סין זאַביל חלאָפּאַ, האָבן געשריִען די פּויערים און מיט די רודלעס און שפּאַדלעס אין די הענט זיך געלאָזט צו ר׳ישׂראלן אין הויז אַריַין.

אַריַין אין הויף און געשטעלט זיך פֿאַרן הויז מיט די שפּאַדלעס אין די הענט, איז אין געסל געוואָרן אַ געשריי: ביַי ר׳ישׂראלן זענען זיי! האָט דאָס קוילער געסל געגעבן אַ גיי אַרויס גרויס און קליין. דער בלינדער לייב (אַ יונג וואָס האָט געקענט אייַזן ברעכן) האָט דערטאַפּט פֿון שטאָל אַרויס אַ ווידלע מיט דריַי שטאַרכעס און אַרויס. דאָס קוילער געסל האָט געגעבן אַ רינגל אַרום דעם הויף...

– סטיַיטש! – האָט ר׳ישׂראל געגעבן אַ געשריי, און אַליין אַרויסשטעלנדיק זיך, איינער אַליין צווישן די פּויערים, מיטן אייַזערנעם שטעקל אין דער האַנט, מיט וועלכן ער פֿלעגט זיך אַ מאָל באַניצן אויפֿן לאָדזער וועג פֿון די לאָדזער גנבֿים, האָט ער געגעבן אַ זאָג צו די פּויערים:

– וועמען זענט איר געקומען שלאָגן? מיך? וואָס איך האָב פֿאַר אייַך מיַין גאַנץ לעבן געאַרבעט, פֿון אייַך, הינט, דאָס פּי אָפּגעקויפּט, מיט געלט באַצאָלט און פֿאַר אייַך ערגעץ ווו עס קיין אויסלאַנד געפֿירט! פֿאַרשוואַרצט געוואָרן פֿון אייַערט וועגן, זומער אָפּגעברענט פֿון דער היץ, ווינטער פֿאַר קעלט און אייַך אין די קעשענעס מיט די הונדערטער אָנגעשטאָפּט. – קומט אַהער, הינט! אָט בין איך דאָ, וויַיזט מיר ווער עס וועט זיך פּרוּוון מיך אָנרירן?!

די פּויערים האָבן שטיל-געשוויגן. איינער פֿון דער חבֿרה האָט זיך אָפּגערופֿן:

– צו אייַך, זשאָכלינסקי, האָבן מיר גאָרנישט. מיר האָבן נאָר צו דעם זון אייַערן, וואָס האָט דעם פּויער געהרגעט.

– אָט בין איך, האָט נאָטע געגעבן אַ געשריי אויס אויפֿפּראַלנדיק דעם טויער פֿון הויף און אַ לויף אַריַין. געכאַפּט דעם ערשטן-בעסטן שייגעץ ביַי די באָקעס, אויפֿגעהויבן אים אין דער הויך און אַ זעץ אַנידער אויף דער ערד, אַז עס האָט זיך דערהערט אַ קנאַק פֿון די פּיס, וואָס האָבן געבראָכן הינטער אים... די פּויערים האָבן זיך געגעבן אַ וואָרף אויף אים ווי אַ וויכער ... נאָטע אָבער האָט געכאַפּט

אַ צווייטן שייגעץ בײַם קאָפּ, אויפֿגעהויבן אים אין דער הויך און מיט אים געהרגעט איבער די קעפּ... האָט זיך געגעבן אַ לאָז אַרויס דאָס קוילער געסל מיט די ווידלעס, און אַרײַן צווישן די פּויערים, אין דעם האָט זיך געהערט ר׳ישׂראלס קול, רופֿנדיק צום קוילער געסל:

– שטייט, זאָג איך אײַך: ער האָט אַ מענטשן געהרגעט, זאָל ער זיך אַליין ״בראָניִען״.

און נאָטע האָט זיך אַליין ״געבראָניעט״. מיטן שייגעץ אין דער האַנט, האָט ער מיט זײַנע צוויי מעכטיקע ריזיקע אָרעמס איבער די קעפּ געהאַקט. קעפּ האָבן זיך הינטער אים געלייגט ווי זאַנגען הינטער אַ קאָסע. אָט האָט אים שוין אַ פּויער געגעבן מיט אַ שפּאַדל איבערן מח, און אַ שטראָם רויט בלוט גיסט זיך אים פֿון קאָפּ און רינט איבערן פּנים. דעם פּויער, מיט וועלכן ער שלאָגט, לאָזט ער פֿון די הענט ניט אַרויס. אַרײַן וואָס אַ מאָל טיפֿער –כאַפּט ער פֿון אַ שייגעץ דעם שפּאַדל אַרויס, און וואַליעט, ווי עס וואָלט אַרײַן אַ נישט-גוטע קראַפֿט אין אים, און בלאָזט אים די העלדישע אָרעמס אָן מיט בלוט, אַז די אָדערן פּלאַצן פֿון די הויט אַרויס... האָט אים שוין אַ צווייטער פּויער הינטן-אַרום מיט אַן אײַזן אין זײַט געגעבן – ער גיט זיך אַ בייג אײַן, און אויף איין מינוט בלײַבט ער שטיין – אָבער באַלד לאָזט ער זיך ווײַטער. מען כאַפּט אים שוין פֿון הינטן בײַ די הענט אָן - ער קאָפּיעט נאָך מיט די פֿיס, בײַסט מיטן מויל – אָט בייגט ער זיך שוין אײַן און כאַפּט זיך פֿאַרן זײַט...

– אַך, ווי יאָקאָ פּשאַ קרעוו – האָט זיך די יאָזעפֿע ווי פֿון הינטער דער ערד באַוויזן מיט אַ רידל אין דער האַנט: ווי פּאַנישאָ זייבילי און האָט מיטן רידל געגעבן איבערן קאָפּ דעם פּויער וואָס האָט נאָטען פֿאַר אַ האַנט אָנגעכאַפּט, און דעם צווייטן אָנגעמאָסטן מיטן רידל: יאַ וואַם דאַם, און זי האָט אָפּגעשטופּט מיטן רידל אין דער האַנט די פּויערים פֿון נאָטען, וועלכע האָט זיך שוין געבויגן צו דער ערד, האַלטנדיק זיך מיט איין האַנט פֿאַרן זײַט, און אין דער צווייטער - דעם שפּאַדל און שעדיקט איבער די קעפּ די וואָס האָבן זיך געוואָלט צו אים אונטערכאַפּן, ביז די יאָזעפֿע האָט אים אָפּגעפֿירט אין הויז אַרײַן און אים אויפֿן בעט אַנידערגעלייגט.

די פּויערים האָבן זיך געוואָלט ווײַטער רירן, נאָר דערזייענדיק דאָס קוילער געסל מיט די כּלים אין די הענט, האָבן זיי אָפּגעטראָטן, ווער מיט אַ צעבלוטיקטן קאָפּ, ווער מיט אַ צעהאַקטער האַנט, איבערלאָזנדיק אַ פֿולן הויף מיט בלוט און אַ זיבן-אַכט פֿון זייערע ברידער קרעכצנדיק אין די ווינקעלעך פֿון הויף. איינער האָט צום צווייטן געזאָגט:

– טאַ יאָכאַ וצאַלע ניע זשידעם!... (די יאָכאַ איז גאָרנישט קיין ייִדענע.)

דורכגעקומען דעם מאַרק-טאָג בשלום, איז דאָס בית-מדרש-געסל אַרויסגעקראָכן פֿון הינטער די איווענס, פֿון הינטער די שאַפֿעס, בוידעמס און לעכער, ווו זיי זענען געווען באַהאַלטן. געקומען אויף מאָרגן אין בית-מדרש אַרײַן, האָט איינער דעם צווייטן שלום עליכם אָפּגעגעבן, און הויך געזונגען "הודו ה'". נאָכן דאַווענען האָט מען נאָך לעקעך און בראָנפֿן געשיקט. – און בײַ דער "אַנשי שלמנו" איז געוואָרן באַשטימט, אויף דער נאַכט צוזאַמענצוקומען און צו מאַכן אַ שטיקל "משתּהלע". כּתריאל און עוזרל, ר'ישׂראלס איידעמס, האָבן צוגעזאָגט, אַרויסצוקריגן פֿון שווער דעם "זינדלס" (נאָטעלעס) טויבן. און אַזוי ווי דאָס זינדל איז טויט-חרובֿ, וועט ער אַוודאי נישט קענען מתרעם זײַן. – און עס איז אַוודאי כּדאי, אַז ייִדן זאָלן עסן אויף דער משתּה די טויבן, איבער וועלכע די גאַנצע עדה ייִדן איז געווען אין סכּנה, און אונטערברענגען דעם ענין טויבן, כּדי עס זאָל שוין מער נישט זײַן קיין "פּרחי יונה" בײַ ייִדן, וואָס איבער זיי קומען אַלע גזרות אויף ייִדן.

אַזוי איז געווען. די צוויי יונגע לײַט זענען אַהיים געקומען פֿון דאַווענען, האָבן זיי איבערגערעדט מיטן שווער. זיי זענען אַרויף אויפֿן בוידעם און צוגענומען אַלע טויבן, און געשיקט זיי צום שוחט שעכטן.

נאָטע איז געלעגן אויפֿן בעט טויט-בלאַס. דער קאָפּ, וועלכער איז געווען פֿאַרוויקלט אין איין גרויסן באַנד, איז געלעגן הינטער אַ פּענכער מיט אײַז, די ליפּן נאָך פֿאַרביסן, און האָט שווער אָפּגעאָטעמט מיטן האַרץ. נעבן אים איז געזעסן די יאָזעפֿע און האָט

אים דערלאַנגט דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט. ער האָט דערהערט אויפֿן בוידעם רירן זיך. ער האָט דערפֿילט אַז די טויבן קלאַפּן מיט די פֿליגלען – עס האָט אים געהויבן פֿון בעט, ער האָט זיך אָבער נישט געקאָנט רירן. ער האָט אַראָפּגעקאָפּיעט פֿון זיך די קאָלדרע און געלעגן, און אויסגעהאָרכט.

די טויבן קלאַפּן מיט די פֿליגלען. ער האָט געקוקט אויף די יאָזעפֿע און געוויזן מיטן פֿינגער אויפֿן באַלקאָן.

די יאָזעפֿע איז אַרויף אויפֿן בוידעם און האָט אים אַראָפּגעבראַכט אין אָרעם אַ פּאָר יונגע, קליינע, ערשט קוים-קוים מיט עטוואָס פֿעדערן באַוואַקסענע טײַבעלעך, וואָס מען האָט ערשט פֿון זיי די מוטערס אַראָפּגענומען, און געשיקט זיי שעכטן.

די טײַבעלעך זענען נאָך געווען יונגינקע. די קוים-באַפֿעדערטע פֿליגעלעך האָבן געקלאַפּט און עפּעס געזוכט... די דיניקע העלדזעלעך, איבער וועלכע אַ דין, וואַרעם הויטל איז געווען אַריבערגעצויגן איבער אַן אײדל ביינדל, וואָס האָט זיך געבראָכן אין די פֿינגער, האָבן זיך אײַנגעקאָרטשעט, די קעפּלעך האָבן זיי פֿאַרבאָרגן אין די פֿליגעלעך, און מיט די פֿליגעלעך געזוכט...

ער האָט זיי אין דער האַנט גענומען, די ליפּן פֿאַרביסן און מיט אַ פֿוס דעם שטול, וואָס איז געשטאַנען בײַם בעט, פֿון זיך אָפּגעשטויסן; די טײַבעלעך האָבן צערטלעך געציטערט אין זײַן האַנט, און אַזוי רחמנותדיק עפּעס געזוכט... ער האָט זיי אונטערן העמד אַרונטערגענומען און אויף זײַן ברוסט זיי צוגעטוליעט און געוואַרעמט זיי...

די טײַבעלעך האָבן רחמנותדיק אויף זײַן ברוסט געציטערט, און עפּעס געזוכט, געבעטן זיך, קלאַפּנדיק מיט די פֿליגעלעך...

ער איז בלאַסער געוואָרן אויפֿן פּנים. די אויגן האָבן זיך אים פֿאַרגלייסט און טיף באַהאַלטן זיך אים הינטערן שטערן, די נאָז האָט זיך אים אויסגעצויגן, בלייכער געוואָרן און דינער, און די ליפּן – ווי זיי וואָלטן פֿאַרקרעמפּלט געוואָרן איינע אויף די צווייטע...

אין שטוב איז שטילער געוואָרן. אַ לײַכטער ווינט האָט אויף די שויבן געציטערט. אַלע האָבן זיך אַרויסגערוקט פֿון דער שטוב און איבערגעלאָזט דאָס הויז אַליין פֿאַר דעם דונער וואָס וועט אַרויסברעכן און אַלץ צולייגן און פֿאַרטיליקן...

ער איז געלעגן און האָט געפֿילט ווי די יונגע, שוואַכע טײַבעלעך ציטערן אויף זײַן ברוסט... די אויגן האָבן זיך אים אַרויסגעזעצט פֿון פּנים ווי די פֿויסטן און פֿאַרגאָסן געוואָרן אין גאַנצן מיט בלוט. און ער האָט שטיל געשוויגן.

ער האָט זיך אויפֿגעזעצט אויפֿן בעט און אַרומגעקוקט זיך. דערזען פֿאַר זיך ווײצלעך, האָט ער זיי צעקײַט מיטן מויל אויף מעל, דעם טײַבלס פּיסקל אין זײַן אַרײַנגעשטעקט און מיט דער צונג עס צו עסן געגעבן. דאָס דינע טײַבלס העלדזל האָט צווישן זײַנע פֿינגער רחמנותדיק געמיאַנטשעט און מיט די פֿליגעלעך געבעטן זיך...

– גאָט! האָט ער געגעבן אַ געשריי אויס – געכאַפּט דאָס טײַבל, אַ דריי אַראָפּ דאָס קעפּל (דאָס טײַבל האָט איין קוויטש געטאָן און אַ דינער שפּראָץ בלוט האָט אים אין פּנים געשפּריצט) און אַוועקגעוואָרפֿן. דאָס צווייטע טײַבל אַ דריי אַראָפּ דאָס קעפּל, אַוועקגעוואָרפֿן. דאָס דריטע טײַבל... נאָך דעם איז ער אַראָפּ פֿון בעט, געכאַפּט דאָס שפּיגל, אַ זעץ אַראָפּ אויף דער ערד. ער איז צו צו דער שראַנק, איין ״וואַלע״ צושפּאַלטן און געוואָרפֿן אויף דער ערד. צום בעט – מיט די ציין געגעבן אַ ריס-אויף דאָס בעטגעוואַנט, און די פֿעדערן זענען אַרויס. אַ זענק – און אײַנגעוואָרפֿן דעם טיש... געכאַפּט אַ שטול און אַ האַק אָן אויוון – דער אויוון האָט זיך געגעבן אַ לאָז אַראָפּ אויף דער ערד; צעריסן דאָס העמד אויף זיך, און די הענט זיך געביסן... צום סוף האָט ער געגעבן אַ פֿאַל אַנידער אויף דער ערד, צווישן די חרובֿדיקע זאַכן אײַנגענורעט דאָס פּנים אין די פּאָדלאָגע און איז אײַנגעשלאָפֿן און געשלאָפֿן לאַנג... לאַנג...

קיינער האָט נישט געוואַגט אין דער שטוב אַרײַנצוגיין און צו וועקן דעם אײַנגעשלאָפֿענעם דונער...

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון מירל שיינהויט הירשאַן, נח מילער, לעאָנאַרד פּראַגער און רפֿאל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager
All Rights Reserved